

Занимљиво је како Иван Селимбеговић представља полемику између Владана Миланка и мене. По њему, испада да ја „ хвалим поступке Слободана Милошевића” и “представљам се као ‘истински’ левичар”, насупрот “Владану Миланку који је наговестио да се са таквом одбраном Милошевићевих поступака не слаже”. Занимљивост је у томе што, овако приказујући спор, Селимбеговић сам себи ускоче у уста. Они који опсесивно код других трагају за некаквим њиховим “падом у имагинарно” морали би мало више да воде рачуна да сами не западну у своје имагинарне конструкције. Да, док тако лове, не буду уловљени. Јер, нити сам ја “хвалио” Милошевићеве поступке, нити сам се представљао као “истински левичар”, а још мање је Миланко нешто “наговештавао”. Осим ако се било какво супротстављање куђењу Милошевићеве политике (а управо то и, нажалост, само то, чини Миланко) сматра одмах некаквом “похвалом”, а веома изричито и оштро дељење пуких етикета од стране Миланка сматра некаквим његовим “наговештајем”. Криво ми је што и Селимбеговић, слично Миланку, срља у овакву моралистичку гњаважу, па не може да схвати да одбрана од нечијег критизерства није одмах апологетика тога што се брани. Као што критика нечега не мора одмах да се претвори у куђење. А што се тиче “истинске” левице, само сам у једном тренутку изнео шта би она, по мени, требало да буде. Нисам учинио ништа више од онога што сам Селимбеговић чини у последњем одељку свог коментара.

Али, могу да разумем овакво срљање. Селимбеговић само подлеже униsonoј ларми у погледу Милошевића и његове политике која још увек доминира у нашој јавности. И која жигосе све оне који се тој буци супротстављају као обичне апологете те политике. Већ дуго је у назови интелектуалним круговима бити некоректан према Милошевићу ствар политичке коректности. Против њега су сва средства дозвољена, јер смо га претходно произвели у генија Зла. Тај базични гест је улазница у елитне “интелектуалне” кругове, легитимација за мање-више несметан и лагодан “интелектуални” рад. Може се бити и “радикални левичар” и “православни националиста”, али не и “бранитељ” и “љубитељ” Милошевићеве политике. А за ове који владају у идеолошким апаратима, свака резерва према приземним нападима на ту политику, поготово када се јавно изнесе, није ништа друго до недозвољена љубав са генијем Зла. Тако су у, више или мање софистицираној, мржњи према овом “срцу таме” уједињени сви, наизглед врло завађени, интелектуални и политички делатници. Острвљеност на Милошевића је несвесна тачка њиховог слагања. Једни га нападају што није био довољно “левичар”, други што није био довољно “десничар”, а трећи што није ишао “право”, већ је забраздио у “комунофашизам”. Ако већ говоримо о измишљању Милошевића, онда то чине управо његови противници, стварајући од његове политике крпеж свих могућих идеологија које су за њих неприхватљиве. Они који се труде да рационално сагледају ту политику само се супротстављају том измишљању. Таквих рационалних тумача је, на жалост, веома мало.

Што се тиче саме суштине спора између Миланка и мене, Селимбеговић и ту показује

“пад у имагинарно”. Свесно или несвесно, он промашује ту суштину. Наравно, лакше је борити се са имагинарним противником, исконструисаним тако да га је веома једноставно савладати. Међутим, проблем је у томе што ја уопште нисам говорио о Милошевићевим намерама и “реалности” која је спречила њихово остварење, самим тим, још мање то може бити срж мог аргумента. Иначе сматрам то уплитање нечијих субјективних намера у поље политичке анализе недопустивом психологизацијом подручја политичког. Уместо тога, говорио сам о самој Милошевићевеј политици, у њеним објективним облицима, и одредио ту политику као левичарску. А не да је она била левичарска у намерама (“теорији”), али некако другачија у њиховој изведби (“пракси”), па би се позивањем на реалност, како Селимбеговић учитава, са те политика могла “скинути сва одговорност”. Другим речима, Милошевић је, по мени, у пракси већином чинио оно што је, са гледишта теорије, у том тренутку била историјски могућа лева политика, тако да ту нема никаквих проблема што се тиче иначе оправданог захтева за јединством теорије и праксе. С друге стране, Миланко мисли да та политика уопште није била левичарска, и да се у том историјском тренутку могло и морало учинити нешто радикално другачије. При том је позиција из које он процењује и куди Милошевићеву политичку праксу сведена на његову субјективну веру и вољу, дакле, управо на његове добре намере. Он под теоријом сматра оно што се њему чини замислив и остваривим, неку апстрактну субјективну могућност, а не артикулацију онога што представља историјски конкретну, објективну могућност. Он мисли да је довољно да се њему нешто чини као замисливо и оствариво, па да то заиста постане и објективно тако, чиме би се сва одговорност за изостанак леве политике свалила на оне који пропуштају да искористе ту могућност. Или намерно не желе да је искористе (чиме опет падамо у психички свет субјективних намера). Моје позивање на реалност, на објективне историјске околности, има само функцију да покаже да је конкретни, материјални, историјски, друштвени свет нешто друго од нечије субјективне вере и воље, ма колико она била добронамерна. И да се не може олако процењивати помоћу ове субјективности, што Миланко непрестано чини. Дакле, узимање у обзир реалности, реалистичност, треба да релативизује Миланкове апстрактне захтеве, а не да ослободи Милошевића одговорности за наводно недовољно левичарску или чак потпуно нелевичарску политику. Ако се жељи озбиљна критика, онда Милошевића треба критиковати са становишта тих објективних могућности које нису остварене, а не са становишта нечијих субјективних мњења, могућности које је неко себи умислио. Наишао сам на такве критике, и о њима се може водити заиста квалитетна расправа. Али, оне су изузетно малобројне, а Миланкова у њих не спада.

Стога, не стоји да ја желим да Милошевића “кријем иза ‘реалности’” како би ту “реалност” искористио као “изговор за то што његова дела не остварују у потпуности његове намере”. Реалност је, ако се тако може рећи, само “изговор” за то што Милошевићева дела не остварују у потпуности Миланкове намере (јер су ове историјски нереалне). Значи, пре се може говорити о томе да се Миланко крије иза “идеје” (као властите, субјективне помисли), и да из те узвишене позиције напада туђа дела, само зато што не остварују његове (Миланкове) намере. То су они утопизам, и његово наличје волунтаризам, које сам спомињао. И ако се већ говори о разједињености теорије и

праксе, можемо их ту наћи. Пошто је Миланко поставио своју “теорију” тако високо да је ниједна пракса не може досегнути (осим његове властите), онда је он киван на сваку другу праксу сем своје. Ниједна не може да задовољи његову вољу, јер је свака нужно компромитујућа с обзиром на такве висине које се губе у идеалистичкој измаглици. Миланко воли да другима пребацује да су “хистеричи”. Погледајмо како он у једном тексту описује хистерика: “Хистерик је онај коме никад ништа није довољно добро. Било шта да се ради, хистерик ће на то да одговори, ‘није то било довољно, још увек то није добро, треба да се ради још на томе’”. Када је реч о Миланку, немам ништа да додам овом његовом опису. Још једном се показало како ловац постаје ловина.

На крају, о самом проблему јединства теорије и праксе, независно од ових претходних ствари. Не бих рекао да је то јединство у томе што теорија и пракса “реферирају на једно те исто”. Ако већ говоримо о Хегелу, језик је за њега форма мишљења, оно није нешто пуко спољашње мишљењу. Стога, оно што изражавамо у језику треба тражити и у мишљењу. Највише јединство код њега није апстрактни идентитет, већ идентитет идентитета и разлике, јединство разлика или супротности, јединство које је изнутра диференцирано. Те разлике на крају падају у једно, али нису просто једна те иста ствар, нешто између чега не постоји никаква разлика. Другим речима, то јединство није непосредно, као “ноћ у којој су све краве црне”, већ посредовано. И као такво, оно није дато, већ задато, нешто што заиста тек треба да настане, боље речено, оно је дато само за филозофску свест, али не и за обичну свест која тек треба да се уздигне на ниво филозофске свести. Тај пут описује “Феноменологија духа”. На крају тог пута се долази до највишег јединства теорије и праксе, мишљења и делања, али то јединство остаје само у оквиру мишљења, као мишљења мишљења, дакле спекулативне теорије. За Хегела је спекулација највиши облик праксе, не само теорије. И ту долази до материјалистичке критике Хегела. Када Маркс говори о јединству теорије и праксе, он мисли на јединство у оквиру праксе, а не само у оквиру теорије, на праксу као критику и измену света, а не само као његову интерпретацију и присвајање у елементу мишљења. Реч је о јединству теорије и политичке праксе, са нагласком на пракси. У том контексту сам цитирао другу тезу о Фојербаху. Чини ми се да она добро погађа мањакост позиције неких самозваних левичара. Јер, ако се из њихове праксе (теоријске или политичке) може ишчитати њихова теорија (самосвест), онда се заиста немају чиме похвалити. Дубоко су забраздили у мутну симбиозу са либералима. Ако њихове намере нису ништа више од њихових дела, онда те намере као “левичарске” с правом стоје под знаком сумње.

Кад смо већ (поново) код намера, Селимбеговић је у почетку свог коментара изнео своју намеру: “Намера ми је да у овом тексту покажем да се са позиције левике не може конзистентно бранити Милошевић на начин на који то чини Марио Калик”. Ако његова намера није ништа више од онога што нам је овде понудио, онда смо остали ускраћени за оно што је намеравао. Нисмо добили озбиљно суочавање са аргументима које сам изнео, већ некакво псеудофилозофско надметање са измишљеним противником. Али, у једном

Још један “пад у имагинарно”

Пише: Марио Калик
четвртак, 15 мај 2008 20:12

је он ипак у праву. Треба се “чувати управо оних који покушавају да нам наметну своју политику тврдећи како је у датој ситуацији она једина могућа и који на тај начин априори укидају смисао сваког мишљења”. Чини ми се да се против таквих борио Милошевић у својој политици, против оних који су изнутра и споља наметали своју политику као једино могућу, тада као и данас, без права на њено критичко разматрање. Свака сумња, а нарочито активан отпор, били су стигматизовани и кажњавани. А та политика је била капиталистичка и империјалистичка, спровођена са тријумфалистичке позиције “краја историје”. У ситуацији када су све остале државе и нације просто подлегле овом историјском *blitzkriegu*, без икаквог озбиљнијег отпора, Милошевић је покушао да води алтернативну политику. У том тренутку је то заиста деловало као “уметност немогућег”. И само то је довољно да је оценимо као левичарску.